(నెలనెలా ఓ పుస్తకం - సమగ్రపరిచయం)

పింజర్/ पिंजर/Skeleton

అమ్రితా ప్రీతమ్

అమ్రితా ప్రీతమ్ ప్రముఖ పంజాబీ మహిళ నవలా రచయిత. ప్రీతమ్ పాకిస్తాన్లో ఉన్న గుజ్రన్‌వాలాలో 1919 లో అమ్రితా కౌర్‌గా జన్మించి, కొత్త ఢిల్లీలో 2005 లో పరమపదించారు. ప్రీతమ్ ఆమె మొదటి భర్త పేరు. ఆమె మొదటి పద్యాల సంకలనం 'అమ్రిత్ లెహెరేన్' (Immortal Waves) ఆమెకి 16 ఏళ్ళప్పుడు, ప్రీతమ్ సింగ్ భార్యగా ఉన్నప్పుడు ముద్రించబడినది. స్వాతంత్రం తరువాత, 1947 లో ఢిల్లీ వచ్చినప్పుడు ప్రీతమ్ ఆరంభంలో, ఆధ్యాత్మిక దృష్టికోణంతో తన రచనలను ప్రారంభించారు. ఆ తరువాత ఆమె రాసిన చాలా రాతల్లో విభజన గురించిన ప్రస్తావన ఉంది.

ప్రీతమ్ నవలలు, వ్యాసాలు, చిన్న కథలు, స్వీయచరిత్రలు/కవితలేకాక, పంజాబ్ విభజనపై ఒక పద్యం కూడా రాశారు. సామాజిక కట్టుబాట్లని అనుసరించక- తనకి నచ్చిన విధానంలోనే, అత్యంత గాఢతతో తన జీవితాన్ని గడిపారు.

పంజాబీ భాష మీద ఆమెకు అద్భుతమైన పట్టుండేది. ఆమె స్వీయచరిత్ర-रसीदी टिकट(The Revenue Stamp) అనేకమైన భాషల్లోకి అనువదించబడింది.

ఆమె 'నాగ్మణి' అన్న పంజాబీ మాసపత్రికకి ఎడిటర్‌గా చాలాకాలం పని చేశారు. అమ్రితా ప్రీతమ్ మరి కొన్ని స్వీయచరిత్రలు కూడా రాశారు. 'Black Rose' (కాలా గులాబ్) 1968లో, Revenue Stamp (రసీదీ టికెట్) 1976లో, 'అక్షరోన్ కా సాయా'' (అక్షరాల నీడ) 2004లో. ఆమె రాసిన 'సునేహే' (Golden) 1955- ఆమె సర్వోత్కృష్ట రచనగా లెక్కించబడుతుంది. ఈ పుస్తకానికని 1956లో ఆమె సాహిత్య అకాడమీ అవార్డ్ పొందారు. ఈ అవార్డ్ పొందిన మొట్టమొదటి స్త్రీ ప్రీతమ్.

ఆమె రాసిన 'కాగజ్ తె కాన్వాస్' (Paper and Canvas-1981)కి 1982 లో భారతీయ జ్ఞాన్ పీఠ్ పురస్కారం పొందారు.

ఆమె పద్మశ్రీ, పద్మ విభూషణ్ గ్రహీత కూడా. 1986-92లో ప్రీతమ్ రాజ్యసభ సభ్యురాలిగా పని చేశారు. 2007లో, ఆమె గురించి గుల్జార్ కథనం చేసిన 'అమ్రితా' విడుదలయింది.
ప్రీతమ్ రాసిన పుస్తకాల్లో కొన్ని సినిమాలుగా వచ్చాయి. 'ధర్తీ సాగర్ తే సిప్పియాన్' (కాదంబర్)గా 1965 లో, ఉనాహ్ దీ కహానీ(డాకూ- Dacoit)గా, 1976లో- బాసూ భట్టాచార్యా దర్శకత్వంతో వచ్చింది.
ఆమె 1970 లో రాసిన నవల పింజర్‌ని, చంద్ర ప్రకాష్ ద్వివేదీ 2003 లో హిందీ సినిమాగా తీశారు. సినిమా షూటింగ్ రాజస్థాన్ పొలిమేరల్లోనూ, పంజాబ్‌లోనూ జరిగింది. ఈ నవలా పురస్కారం గెలుచుకున్నదే. దీన్ని ఖుష్వంత్ సింగ్ 2009 లో 'Skeleton' అన్న పేరుతో ఇంగ్లీష్లోకి అనువదించారు.
నవల- భారతదేశ విభజన సమయంలో భారతీయ సమాజపు పరిస్థితులనీ, స్వభావాన్నీ వర్ణిస్తుంది. అమ్రితా ప్రీతమ్ స్వంత అనుభవాలన్నిటితో నిండి ఉన్నదీ పుస్తకం. ఇది, ప్రధానపాత్ర అయిన పూరో దృష్టికోణంతో రాయబడినది.

★★★

మార్కెట్లో హమీదా బటాణీలమ్ముతుండటంతో, పుస్తకం ప్రారంభం అవుతుంది. చేటతో బటాణీలని బస్తా బయటకి తీస్తూ, ఎదురుగా ఉన్న ఖాళీ గోడని చూస్తున్నప్పుడు- గతజ్ఞాపకాలు ఆమెని కమ్ముకుంటాయి.
వడ్డీవ్యాపారి అయిన తండ్రి మోహన్ లాల్ , స్వాత్వికురాలైన తల్లి తారా, తనని ఎంతో అభిమానించే అన్న త్రిలోక్‌నీ, చెల్లెలు రజ్జోనీ తలచుకుంటుంది.
రత్తోవాల్ గ్రామానికి చెందిన రామ్‌చంద్ తల్లితండ్రులతో మాట్లాడి, తన పెళ్ళి అతనితో నిశ్చయించిన తండ్రే తప్ప పూరో రామ్‌చంద్‌ని చూడదు. ఛత్వానీ ఆమె గ్రామం. గాజుల సంబరం జరుగుతున్నప్పుడు వైవాహిక ఆనందానికి గుర్తుగా, మంగలతను పూరో చేతికి గాజులెక్కిస్తున్నప్పుడు, యాధృచ్ఛిక్కంగా కొన్ని గాజులు చిట్లుతాయి. ఒక్కటి విరిగినా, వైధవ్యమో అలాంటి అవాచనీయ సంఘటనేదో జరగబోయేదానికి సంకేతం అయినందువల్ల, పూరో భయపడి రామ్‌చంద్‌కి దీర్ఘాయుష్షుండాలని ప్రార్థిస్తుంది.
తల్లితండ్రులు ఆమె ప్రధానానికి ఏర్పాట్లు చేస్తుండగా, తల్లికి మగపిల్లాడు పుడతాడు.
పూరో స్నేహితురాళ్ళతో కలిపి తమ పొలాలకి వెళ్తున్నప్పుడు, ఒక ముస్లిం యువకుడు తన్ని పొంచిపొంచి చూడ్డం, వెంబడించడం గమనించి, భయపడుతుంది.
స్నేహితురాళ్ళకి చెప్పినప్పుడు, వాళ్ళు హాస్యం పట్టిస్తారు:
You are lucky it want a bear! A tiger devours its victims. A bear is said to take a woman to his cave and behave towards her as if she were its wife.
ఆమెని చాటుగా చూసే రషీద్ అనే ముస్లిమ్ యువకుడు పూరోని చూసిన మొదటిసారే, ఆమెతో ప్రేమలో పడతాడు.
రెండ్రోజుల తరువాత మళ్ళీ పొలానికి వెళ్ళినప్పుడు రషీద్ ఒక చెట్టు వెనకాతల నిలుచునుంటాడు. పూరో భయంతో వణికినప్పుడు, ప్రీతమ్ రషీద్‌ని వర్ణిస్తారు:
An enormous grizzly bear, he stretch out his arms, his big claws draw her into an embrace, caress her neck, sharp nails, ready to drag into his cave, hairy, powerful form, glowing eyes."
పూరో పెళ్ళి దగ్గిరపడుతూ ఉంటుంది.
ఒక సాయంత్రం తారా తన కొడుక్కి పాలిస్తూ- పొలంనుండి బెండకాయలూ, చిక్కుడుకాయలూ తెమ్మని పూరోకి చెప్తుంది. పూరో భయపడుతూనే వెళ్ళి వాటిని కోసుకుని, వడివడిగా వెనక్కి వస్తున్నప్పుడు, గుర్రపు డెక్కల వేగపు శబ్దం వినిపిస్తుంది. రషీద్ తన చేతిని ఆమె నడుంచుట్టూ తిప్పి ఆమెని గుర్రం మీదకి లాగి తనతోపాటు తీసుకుపోతాడు.

She had lost consciousness, and when she came to her senses, she found herself on a charpoy in a room with the door shut.

She dreamed, she was in a cave. A black bear was combing her hair with its claws. She shrank in size, while the bear grew bigger and bigger. The bear took her in its shaggy embrace.

ఆమెకి స్పృహ వచ్చాక, తనే ఆమెని అపహరించానని రషీద్ చెపాడు. ఆమె చేతులు జోడించి అతన్ని ప్రార్థిస్తుంది:

"Rashida, have pity on me! Take me back to my people.' (పంజాబీలో 'రషీద్' ని పిలిచేది/సంబోధించేది 'రషీదా'గా)

పూరో విడిపించుకుని పారిపోడానికి ప్రయత్నించి, విఫలమయి–నిస్సహాయురాలవుతుంది

రషీద్ పూరోని తాకను కూడా తాకడు. వంట వండి, బలవంతంగా ఆమెకి తినిపించడానికి ప్రయత్నించినప్పటికీ ఆమె అన్నపానీయాలు ముట్టదు. తను ఆమెని ఎత్తుకురావడానికి కారణాలు వివరిస్తాడతను:

"మన కుటుంబాలు– షేకులూ, షావుకార్లూ తరాలుగా శత్రువులు. మీ తాత 500 రూపాయల చక్రవడ్డీకి మా తాతకి అప్పిచ్చి, మా ఇంటిని తాకట్టు పెట్టి ఈనాటికీ దాన్ని విడిపించుకోలేకపోయాడు. మీ పెద్దనాన్న, మా మేనత్తని ఎత్తుకుపోయి, మూడ్రోజులు తన ఇంట్లో బలవంతంగా ఉంచుకున్నాడు. ఈ ఊళ్ళోనే నీ పెళ్ళి ఏర్పాట్లు జరుతున్నాయని తెలియడంతో, పాతపగలు సాధించుకోడానికి నీ పెళ్ళవకముందే నిన్ను ఎత్తుకొనివస్తానని నాచేత ఒట్టేయించుకున్నారు మావాళ్ళు. నా మేనమామ బలవంతం వల్ల తప్ప నేనిది ఇష్టపూర్వకంగా చేయలేదు."

ఈ మాటలతో పాఠకులకి అతనిమీద సానుభూతి కలిగించడంలో రచయిత్రి సఫలమవుతుంది. ఒక్కసారి తన తల్లిని చూసి వస్తానంటుంది పూరో. వాళ్ళు ఆమెని స్వీకరించరని రషీద్ ఆమెకి వివరించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు:

Good woman, you have no place in that family anymore. If they let you in even once, not one of their Hindu friends or relatives will take a drop of water in their house. And you have been with me for fifteen days.

పూరో పరిస్థితిని రచయిత్రి వర్ణిస్తారు:

By her own reckoning she had spent a full fortnight in the prison.

ఆ రాత్రి ఆమె రషీద్ జైలునుంచి తప్పించుకుని, పరిగెత్తి తల్లితండ్రుల ఇంటి గొళ్ళాన్ని కొట్టినప్పుడు వాళ్ళు డాబామీద నిలుచుండి కనిపిస్తారు. పొరుగువారు గమనించి, ' నీవు నీ కూతుర్ని స్వీకరించినా, సహాయం చేసినా మన పంజాబీ సమాజం నిన్ను వెలివేస్తుంది.' అంటూ తండ్రిని హెచ్చరిస్తారు

మోహన్ లాల్ కూతురితో చెప్తాడు: '*Daughter, this fate was ordained for you, we are helpless. The Shaikh's will descend on us and destroy everything we have.'*

You have lost your religion and your birth right. If we dare to help you, we will be wiped out without a trace of blood left behind to tell of our fate."

ఏడుస్తూ, 'అయితే తన్ని వాళ్ళ చేతులతోనే చంపేయమని', పూరో అడిగినప్పుడు తల్లి సమాధానం ఇస్తుంది:

"Daughter, it would have been better if you had died at birth! If the Shaikh's find you here they will kill your father and your brothers. They will kill all of us."

బయటకి వచ్చి చూసినప్పుడు, రషీద్ తనకోసం రొప్పుతూ, పరిగెత్తుతూ రావడం కనపడి, గత్యంతరం లేక అతనితోపాటు వెళ్తుంది.

ఒకరోజు సిల్కు బట్టలు తెచ్చి చెప్తాడు:

"Tomorrow you have to wear this; a Maulvi will be coming to perform our Nikaah. Be ready in time.

రామ్‌చంద్ ఇంట్లో కోడలిగా అడుగుపెట్టే కలలు కంటుండే పూరో కాళ్ళకిందనున్న నేల కదలడం ప్రారంభిస్తుంది. తనకి పట్టబోయే గతిని ఊహించిన పూరో రషీద్‌ని అడుగుతుంది:

"If my uncle abducted your aunt, what fault was that of mine?"

పూరో అతని పట్ల అసహ్యం పెంచుకున్నప్పటికీ పెళ్ళి మాత్రం అయిపోతుంది.

అన్న త్రిలోక్ ఆశ విడవకుండా పోలీస్ స్టేషన్లో రిపోర్ట్ చేసి, చెల్లెలి కోసం వెతికే ప్రయత్నాలు ఆపడు. తండ్రి మోహన్ లాల్ కాబోయే వియ్యంకుడింటికెళ్ళి, జరిగినది చెప్పిన తరువాత– పూరో చెల్లెలు రజ్జోని రామ్‌చంద్ పెద్దనాన్న కొడుక్కివ్వాలనీ, కుండమార్పుగా రామ్‌చంద్ చెల్లెలు లాజోని త్రిలోక్ పెళ్ళి చేసుకుంటాడనీ నిశ్చయం అయి– పెళ్ళి ఏర్పాట్లు ప్రారంభిస్తారు.

పూరోకీ రషీదుకీ పెళ్ళయితే అవుతుంది కానీ ఆమె తన జీవితానికి ఒక ఉద్దేశ్యం కానీ అర్థం కానీ కనుక్కోలేని అస్థిపంజరం(Pinjar/skeleton)లా తయారవుతుంది. రషీద్ అనాలోచితమైన తన తప్పుకి పశ్చాత్తాపపడుతూ కూడా– పూరోని ఎంతగానో ప్రేమిస్తాడు.

మేనమామలూ, వారి కొడుకులూ తప్ప రషీద్‌కి కుటుంబం అంటూ ఉండదు. అదే ఊర్లో ఉంటే అంతటా కబురు పాకి హిందువులకి కోపం వస్తే, కక్షలూ కార్పణ్యాలూ తలెత్తవచ్చంటూ– తన కొంత పొలాన్ని దూరపు బంధువొకతనితో మారకం చేసి ఛత్వానీ వదిలిపెట్టి, కొన్ని కోసుల దూరం ఉన్న బంధువున్న ఉన్న పల్లెటూరికి వెళ్దామనడంతో:

Pooro followed him as the blind follows a guide.

రషీద్– బంధువు ఒకావిడ సలహాతో, పూరో కొత్త ముస్లిమ్ పేరు 'హమీదా'ని ఆమె చేతిమీద పచ్చబొట్టు పొడిపిస్తాడు. ముస్లిమ్ సమాజం తమ భిన్నమైన ఉనికిని సూచించడానికి పచ్చబొట్టుకని ముదురు ఆకుపచ్చరంగు ఉపయోగిస్తుంది. ఆమె ఏడుస్తూ, దాన్ని రుద్దిరుద్ది తొలగించడానికి ప్రయత్నిస్తుంది.

ప్రీతమ్ వర్ణిస్తారు:

In parent's home, everyone still called her Pooro. At other times she was Hamida. It was a double life. Hamida by day, Pooro by night.

In reality, she was neither one or nor the other she was just a skeleton, without a shape or a name.

నవలలో మొదటి భాగం పూర్తి ద్వేషపూరిత విధానంతోనూ, హిందూ సమాజం మరియు ముస్లిం సమాజం మధ్య విభజన వివరాలతోనూ ఉంటుంది.

హమీదా గర్భం ధరించినప్పుడు రషీద్‌కి కలిగిన సంతోషం కాస్తా, ' నీ ఈ పాపాన్ని నాలుగు నెల్లగా మోస్తున్నాను.' అన్న హమీదా మాటలతో ఆవిరవుతుంది.

హమీదాకి మగపిల్లాడు పుడతాడు. హమీదా ఆరోగ్యం గురించి రషీద్ అడిగినప్పుడు ఆమె అభావంగా జవాబిస్తుంది.

What more do you want of me? I have given you my person and I have given you a son. I have nothing more to give.

రషీదా సంతోషం ఎన్నాళ్ళో నిలవదు. పసివాడు చనిపోతాడు.

కమ్మో అన్న ఒక మధ్యవయస్కురాలిని భర్త వదిలిపెడతాడు. ఆమె పిచ్చిదయి, అదే ఊళ్ళో తిరుగుతూ ఉంటుంది. హమీదా ఆమెకి భోజనం పెడుతూ ఉంటుంది. ఎవరో కమ్మోని చెరుస్తారు. ఒకరోజు ఆమె ఒక చెట్టుకింద చనిపోయి ఉండి, హమీదా కంటపడుతుంది. చనిపోయే ముందు ఒక బిడ్డకి జన్మనిస్తుంది. రషీద్ వచ్చి బొడ్డు కోసి, నవజాత శిశువుని ఇంటికి తెచ్చాక– ఇద్దరూ కలిపి పసికందుని తమ స్వంత పిల్లవాడిలాగే పెంచడం ప్రారంభిస్తారు. కానీ, ఊరి పంచాయితీ పెద్దలు హిందూ పిల్లాడిని కూడా వీళ్ళిద్దరూ ముస్లిమ్‌ని చేస్తున్నారంటూ గొడవ పెట్టినప్పుడు– రషీద్, 'తన భార్య ఆరు నెల్లగా పిల్లాడిని స్వంతబిడ్డలా పెంచుతోందనీ, తన మనస్సు విరిగిపోతుందనీ,' ఎంత బతిమాలుకున్నప్పటికీ ఊరి పెద్దలు వొప్పుకోకపోక, రషీద్ ఇంటినుంచి పిల్లాడిని లాక్కుపోతారు.

గర్భం ధరించిన భార్య లాజోని– త్రిలోక్ ఆమె పుట్టింట్లో దిగబెట్టడానికి వెళ్ళినప్పుడు, చెల్లెల్ని ఎత్తుకుపోయినది రషీదే అన్న ఆచూకీ దొరుకుతుందతనికి. ద్వేషంతో, ఒక రాత్రి కోతకి వచ్చిన రషీద్ పొలాన్ని తగలబెట్టేస్తాడు.

కబురు తెలిసి రషీద్ తన పొలాన్ని చూడ్డానికి వెళ్ళినప్పుడు అతని బంధువులు, 'ఎవరు తగలబెట్టారో మనకి తెలిసీ పగ తీర్చుకోకుండా ఎలా ఉండగలం! అని అడిగినప్పుడు, 'ఇంకా సాక్ష్యం ఏదీ లేదు కదా! అయినా, మీ చెల్లెల్నే ఎవరో లేపుకుపోతే, మీరు మాత్రం చేతులు కట్టుకుని కూర్చుంటారా?' అని

ప్రశ్నించినప్పుడు, 'నిజమే, అది రషీద్ కుటుంబ వ్యవహారం. మనం తల దూర్చకూడదు.' అని బంధువులు కూడా అంగీకరిస్తారు.
ఇంటికి వచ్చిన తరువాత భోజనం చేస్తూ, హమీదా అడినప్పుడు రషీద్ చెప్తాడు:
"I am told that a young stranger came to village. He kept himself aloof. Some villagers suspect that he was your brother.
'తను చేసిన పాపానికి ఇన్నాళ్ళ తరువాత మొదటిసారి తన మనస్సు తేలికయింది.' అని చెప్తాడు.
రషీద్ బంధువొకామె కళ్ళకి సమస్య ఉంటుంది. పక్క ఊళ్ళో ఉన్న హకీమ్‌తో ఆ వయస్సు మళ్ళినావిడకి పది- పదిహేను రోజులు చికిత్స చేయించాలంటూ, హమీదాని తోడుగా పంపుతారు. ఆ హకీమ్ ఉన్నది రామ్‌చంద్ గ్రామంలోనే. హమీదా అతని పొలాలకి వెళ్ళి, ఒకసారి అతని కంటపడుతుంది. 'నువ్వెవరివి బీబీ! ఏమైనా సహాయం కావాలా? అని రామ్‌చంద్- ముస్లిమ్ వస్త్రధారణలో ఉన్న ఆమెని అడిగినప్పుడు, సమాధానం చెప్పక, పరిగెత్తి వెళ్ళిపోతుంది కానీ ఆమెవరో రామ్‌చంద్ ఊహించగలుగుతాడు. తనింకా అతన్ని మనస్సులోనుంచి తొలిగించలేకపోయిందని హమీదా గుర్తిస్తుంది.
రాష్ట్రంలో పరిస్థితి దిగజారి, హిందువులూ ముస్లిమ్లూ- ఒకరినొకరు ద్వేషించుకుని, చంపుకునే పరిస్థితి వచ్చినప్పుడు, రచయిత్రి వర్ణిస్తారు:
"Just as a peeled orange falls apart into many segments, the Hindus, Muslims and Sikhs of Punjab broke away from each other. As clouds of dust float over the roads, rumours of "incidents" began to float over the countryside. It was said that men were being slaughtered in hundreds; rows of houses were being burnt down; neighbours were slitting each other's throats. No one's life or property was safe.
వీధుల్లో రక్తం పారుతూ, మృతదేహాలని పూడ్చిపెట్టేవాళ్ళు కానీ సమాధి చేసేవాళ్ళు కానీ లేకపోతారు. ఒక జాతి ఆడపిల్లల్ని మరొక జాతివారు ఎత్తుకుపోయి- కొంతమందిని హత్య చేసీ, బలాత్కారం చేసీ, కొందర్ని వివస్త్రలని చేసీ- నడివీధుల్లో ప్రదర్శిస్తారు. కొంతమందికి మతమార్పిడి చేసి పెళ్ళి చేసుకుంటూ ఉంటారు. రచయిత్రి చెప్తారు:
Thus passed August 15 of the year 1947.
It was a sin to be alive in a world so full of evil. It was a crime to be born a girl. హమీదా అనుకుంటుంది.
ఛత్వానీ, రత్తోవాల్ -రెండు గ్రామాలూ పాకిస్తాన్లోకే వస్తాయి.
'హిందుస్తాన్ వెళ్ళేవారు ఇటువైపు రండి.' అన్న పోలీసుల ప్రకటనలు మైకులో వినిపిస్తుంటాయి.
హిందువులందరూ గుంపులుగా, తాము మోసుకెళ్ళగలిసే విలువైనవాటిని మాత్రం పట్టికెళ్తూ- అటువైపుగా ప్రయాణించడం మొదలుపెడతారు. వాళ్ళల్లో కొంతమందిని దార్లోనే చంపేస్తారు. ఒకవైపు ముస్లిమ్లు తమకోసం ఒక కొత్త దేశం ఏర్పడిందని పండుగ చేసుకుంటూ, స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ, ఖాళీగా పడున్న ధనిక హిందువుల ఇళ్ళనీ, పొలాలనీ ఆక్రమించుకుంటూ ఉంటే, హిందువులు అన్నిటినీ వదులుకుని తమ దేశం వదిలి వెళ్ళవలిసే అగత్యం పడుతుంది.
The village looked deserted. The only non-Muslims left in it were the three charred corpses in the street. In two days, the crows and pie-dogs had torn away the flesh. Only the skeletons remained in front of the burnt-down house.
The following evening a convoy of refugees passed through Chatto. The men were on foot, the women and children on bullock-carts along with the baggage. A few police constables marched at the front and the rear. The refugees looked crestfallen; misfortune had settled on their faces like a layer of dust. It was getting dark, so the convoy halted outside Chatto for the night.
శిబిరాలలో ఉన్న హిందు స్త్రీలని రోజు ఎవరో ఒకరు ఎత్తుకెళ్తూ, మర్నాడు తిరిగి వదిలిపెడుతుంటారు. పుట్టింటికెళ్ళి రామ్‌చంద్ కుటుంబంతో పాటున్న హమీదా వదినైన లాజోని కూడా ముస్లిమ్లు దార్లోనే అపహరిస్తారు.

రామచంద్ కుటుంబం శరణార్థుల శిబిరంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. అది తెలిసిన హమీదా ఆఖరిసారి రామ్‌చందుని చూడాలనుకుంటుంది. ముస్లిమ్లనుంచి తప్పించుకోడానికి చెరుకుతోటలో దాక్కున్న వొక యువతిని రక్షించి హమీదా తన ఇంట్లో దాచి పెట్టినప్పుడు, ఆ అమ్మాయిని ఊళ్ళో ఉన్న ముస్లిమ్లు వెతుకుతుండగా రషీద్ కూడా భార్యకి సహకారాన్నందించి 'తన ఇంట్లోకి ఎవరూ రాలేదని' చెప్తాడు. ఆ యువతిని శిబిరంలోకి తెచ్చేందుకు ప్రయత్నిస్తూ హమీదా ఒక రాత్రి,– రామ్‌చందున్న శిబిరానికి చేరుకుంటుంది. 'నీవు పూరోవేనా? అని రామ్‌చంద్ అడినప్పుడు, 'ఇంకా అది అడిగే అవసరం కూడా ఉందా?" అని ప్రశ్నించి, ఆ యువతిని రామ్‌చంద్ చేతులకి అప్పగిస్తుంది. రామ్‌చంద్‌ని అందరి క్షేమసమాచారాలూ అడిగినప్పుడు, తన చెల్లెలికి ఎవరితో పెళ్ళయిందో, అన్న ఎవరిని పెళ్ళి చేసుకున్నాడో–అన్న వివరాలు తెలుస్తాయామెకి. లాజో కనపడకుండా పోయిందనీ, ఎవరెత్తుకుపోయారో కూడా తెలియదనీ చెప్తాడు రామ్‌చంద్.

శరణార్థుల ఆకలిని పరిశీలిస్తూ, వారి కంఠంగా మారుతుంది రచయిత్రి:

"The refugees bartered their trinkets and jewellery to buy food and grain. Some people from Chatto went out to settle rates and then, under the very eyes of the constables, sold their maize and barley for their weight in gold and silver."

ఆ రాత్రి రషీద్‌కి తన వదిన గురించి చెప్పి, ఎలాగో అలాగ లాజోని కాపాడ్డానికి తనకి సహాయం చేయమని అడుగుతుంది హమీదా.

రషీద్ లాజోని వెతకడంకోసం ఒక ప్రణాళిక వేస్తాడు. హమీదా ధాన్యం అమ్మేదానిలా రత్తోవాల్‌లో లాజోని పట్టికెళ్ళిన వారింటికి వెళ్ళి వెతకాలి. ఇద్దరూ, రత్తోవాల్‌లో ఊరిమూల మకాం పెడతారు.

లాజో ఉన్న ఇల్లు రామ్‌చంద్ ఇంటిని ఆక్రమించుకున్న ముస్లిములదే. కొన్నాళ్ళు ధాన్యం అమ్మడానికి ప్రయత్నిస్తూ వాళ్ళింటి చుట్టూ తిరుగుతూ, లాజోని ఎత్తుకుపోయిన యువకుడి తల్లితో కబుర్లాడుతూ ఉంటుంది హమీదా కానీ వొంటరిగా లాజోని కలుసుకునే అవకాశం దొరకదు. లాజో చేతిమీద తన అన్న త్రిలోక్ పేరు పచ్చబొట్టుతో పొడిపించడం వల్ల తనైతే లాజోని గుర్తు పడుతుంది కానీ లాజో ముందుందెప్పుడూ పూరోని చూడకపోవడం వల్ల హమీదాయే పూరో అని తెలుసుకోలేకపోతుంది.

వొకరోజు లాజో ఇంట్లో వొంటరిగా ఇంట్లో ఉండటం చూసినప్పుడు, తనెవరో చెప్పి తన భర్త వచ్చి రాత్రిపూట నూతివద్ద లాజోకి కలుసుకుని తన ఇంటికి తెస్తాడని హమీదా చెప్తుంది. దీన్లో రషీద్ పడిన శ్రమ ఇంతా అంతా కాదు. అప్పటికల్లా కోల్పోయిన తమ భార్యలని–వారు ఏ దశలో ఉన్నప్పటికీ కూడా, స్వీకరించడానికి హిందువులు సిద్ధంగా ఉంటారు.

మొదట లాజో, 'తను చెడిపోయాననీ, భర్తవద్దకి వెళ్ళే అర్హత ఇక తనకి లేదనీ, హమీదా ఇంట్లోనే ఒక ముద్ద పడేస్తే అక్కడే పడి ఉంటాననీ,' వేడుకుంటుంది కానీ రషీద్ ఆమెని మృదువైన మాటలతో, అభిమానంతో త్రిలోక్ వద్దకి వెళ్ళడానికి వొప్పిస్తాడు.

హమీదా, లాజోని తెచ్చి శిబిరంలో రామ్‌చంద్‌కి అప్పగిస్తుంది. అప్పుడు అన్నయ్య త్రిలోక్ కూడా అక్కడే ఉండి, ఆఖరికి చెల్లెలు పూరో తిరిగి వచ్చినందుకు సంతోషపడతాడు. రామ్‌చంద్ పూరోని స్వీకరించడానికి ఇప్పుడు కూడా సిద్ధంగానే ఉన్నాడని చెల్లెలికి చెప్తాడు. కానీ, తను రషీద్‌కే చెందుతానని గుర్తిస్తుంది హమీదా. అతని పట్ల తను అప్పటివరకూ వ్యక్తపరచలేకపోయిన ప్రేమనీ, అతనిపట్ల తను చూపించిన తిరస్కారమూ గుర్తొచ్చి పశ్చాత్తాపపడి, 'ఇప్పుడు రషీదే తన సత్యమనీ, అతనెక్కడుంటే అదే తన ఇల్లనీ' అన్నకి చెప్తుంది.

'తనని వెళ్ళనీ. ఒకసారి తను తన ఇంటికి దూరం అయింది. మళ్ళీ ఆ పరిస్థితి తనకి రానివ్వకు.' అంటూ రామ్ చంద్ కూడా త్రిలోక్‌కి సర్ది చెప్తాడు.

నమ్మశక్యం కాని, ఆశ్చర్యపరిచే అనుభవాలెన్నో పుస్తకంలో ఉన్నాయి.

లారీలో భారతదేశానికి చెందిన వాళ్లందరూ తమ దేశానికి వెళ్ళడానికి తయారుగా ఉండమని లారీ తలుపు మూసేముందు మిలిటరీవాళ్ళు చెప్పాక– పూరో కళ్ళ ఎదుటే లారీ, లాహోర్‌నుండి భారతదేశం వైపు కదులుతుంది.

★★★

పింజర్ ఒక్క దేశవిభజన గురించి మాత్రమే కాదు. అది ఆ కాలంలో స్త్రీల స్థితిగతుల గురించి కూడా. తమకంటూ ఒక గొంతు లేని యువతుల గురించినది. తన పూర్వీకులు చేసిన అత్యాచారాలకి పూరో రెండు కుటుంబాలకీ మధ్యా ఒక పావుగా వాడుకోబడింది. అయినప్పటికీ, పూరో బలహీనురాలు కాదు.

దృఢనిశ్చయం, పట్టుదలా ఉన్న ధైర్యవంతురాలు. కుటుంబాల, సంఘాల, దేశాల మధ్య కఠోర విభేదాలు ఎలా కలిగేయో అన్న హృదయవికారకరమైన కథ పింజర్. నవల భారతదేశపు చరిత్రలో 70 ఏళ్ళ కిందటి మహిళల దురవస్థకి సంబంధించినది. ఆ రక్తపాత సమయానికి ముందూ తరువాతా జరిగిన సంఘటనల గురించినది.

1947 విభజన, భారతదేశ చరిత్ర యొక్క చీకటికాలాలలో వొకటి. అది మానవత్వం పూర్తిగా దిగజారి, కుటుంబాలు విచ్ఛిన్నమయి– మృత్యువూ, నాశనం మనుష్యులమీద తాండవం చేసిన కాలం.

పొరుగువారు శత్రువులయారు. స్నేహితులు ఒకరినొకరు చంపుకున్నారు. ద్వేషపు, దుర్మార్గపు గందరగోళంలో మానవాళి తన అర్థాన్ని కోల్పోయిన కాలం అది. విభజన గురించిన అనేకమైన పుస్తకాలూ, సినిమాలూ వచ్చాయి. A Train to Pakistan, Garam Hawa, Tamas, Earth– అలాంటివి.

ప్రీతమ్ భారతదేశంనుండి పాకిస్తానుకి కాక, పాకిస్తాన్ నుండి భారతదేశం వచ్చినప్పటికీ విభజన విషయం యొక్క సున్నితత్వం బాగానే తెలిసి ఉండటం వల్ల ఆమె పుస్తకాన్ని సహేతుకంగానే రాయడానికి అది దోహదపడింది. ఈ నవల ఏ మతాన్నీ, ఏ దేశాన్నీ నిందించలేదు. కథ– విభజన నేపథ్యంలో, భావోద్వేగాల మలుపులతో సాగుతుంది. విభజన యొక్క అఘాతాల ఫలితంగా స్త్రీలమీదన పడిన గాయపు మచ్చలని నవల పూర్తిగా ఉపేక్షించింది. 40ల 50 ల పంజాబీ సంస్కృతిని అద్భుతంగా చూపిస్తుంది పుస్తకం.

రచయిత్రి ప్రతీ పాత్రనీ జీవమున్న ఆత్మతో నింపారు. లాజో, పూరో దానికి మంచి ఉదాహరణలు. పూరో పాత్ర ద్వారా రచయిత్రి ఒక సంపూర్ణమైన స్త్రీని చూపించారు.

పూరో, లాజోలు తమని తామే తప్పుపట్టుకోవడం, అపరాధభావంతో కూడిన రషీద్ ప్రేమా, పిచ్చామె విషాదకర అమాయకత్వం–ఇవన్నీ కూడా మానవత్వంతో నిండి ఉండి, పింజర్ పుస్తకపు భావోద్వేగ చిత్రాన్ని చక్కగా కనపరుస్తాయి.

పూర్తి పుస్తకం చిన్నచిన్నగా విడగొట్టబడిన మాటలతో– పాత్రలు తమ జీవితాలతో రాజీ పడే విధానాన్ని వర్ణిస్తుంది. ఖుష్వంత్ సింగ్ చేసిన అనువాదం హిందీ పాఠాంతరానికి అంతెక్కువ న్యాయం చేయలేదేమో అని మాత్రం అనిపిస్తుంది. అనువదించిన తరువాత కూడా, ఆయన రచయిత్రి గురించి తన దురభిప్రాయాలని ఇంతగా ఎందుకు ఆమె సంస్మరణలో వ్యక్తపరిచారో అర్థం అవదు. ఆయన ఆ మాటలని ఇక్కడ చదవ్వొచ్చు. Hyperlink 1.

చాలా జనాదరణ పొందిన అమ్రితా ప్రీతమ్ పద్యం ‘అజ్ ఆఖన్ వారిస్ షాహ్ నూ‘ గుల్జార్ కంఠంతో ఇక్కడ వినే వీలుంది. Hyperlink 2

దీని అనువాదం ఇక్కడ. Hyperlink 3

COMMENTS